

גדירת גורל

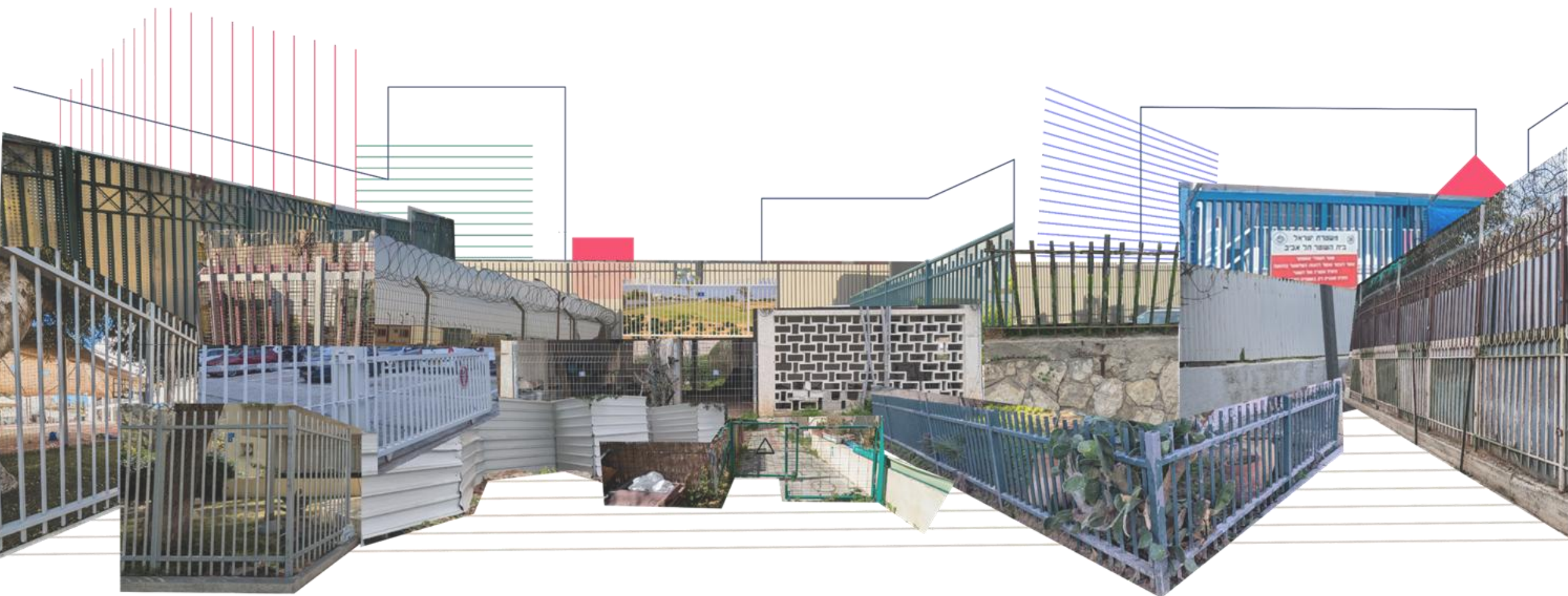
מחשבה מחודשת על תיחום וגידור במרחב העירוני

בהנחיית: אד' נוף דפנה גרינשטיין, אד' נוף ברברה אהרונסון, אד' נוף תמר דראל-פוספלד | מגישה: בר וינברג

בבית שלי, פס בטון בגובה 15
ס"מ מפריד בין הוואדי לחצר.
בתור ילדה יכולתי לקצר דרך
הוואדי את הדרך כמעט לכל
נקודת עניין שהייתה לי, קוצים
וזרעים שונים התגלגלו לדשא
(ואל כפות הרגליים שלי)
בשנים האחרונות תנים החלו
משוטטים בגינה בשעות
הערב.

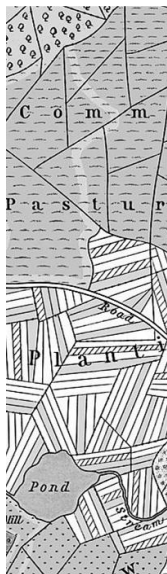
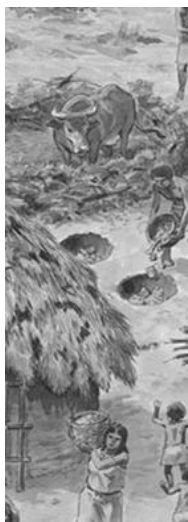

מתוך עבודה מסכמת לקורס "המרחב
הישראלי – קריאה ביקורתית"

כמה פתוח השטח הפתוח?

12,000 לפנה"ס

**המהפכה
הנאוליתית
("החקלאית")**

מחסומים
טבעיים-
שיחים,
תעלות,
אבנים

3000 לפנה"ס

**חברות קדומות-
מסופוטמיה,
מצרים...**

עדויות למבנים
דמויי גדר –
קירות אבן,
חומרים כמו עץ
וקנים

ימי הביניים

אירופה

בבריטניה – חוק
הגדרות עוזר
לבסס את הגדר
כסימבול לשטח
פרטי

מאות 16-18

**אירופה
ואמריקה**

הקולוניאליזם
האירופאי מביא
איתו את רעיון
הגדרות לאמריקות

המאה ה-19

**המהפכה
התעשייתית**

חומרים חדשים לגידור
(פלדה) הקלו על תהליכי
ייצור של גדרות

המצאת התיל
בארצות הברית

המאה ה-20

**מעבר מאסיבי
לערים**

גדרות עוברות
מהמרחב ה"כפרי"
למרחב האורבני,
וממשות לבטיחות,
פרטיות, וקישוטיות
בעיר

העלייה השנייה

פלשתינה – א"י

סוגיות בטחוניות
בישוב היהודי
מביאות להקמה
של כוחות מגן

1948

הקמת המדינה

הקמת יישובים
רבים בעזרת צה"ל,
אשר מובל ע"י
תפיסות בטחוניות

שינויים חברתיים כלכליים והפן התכנוני

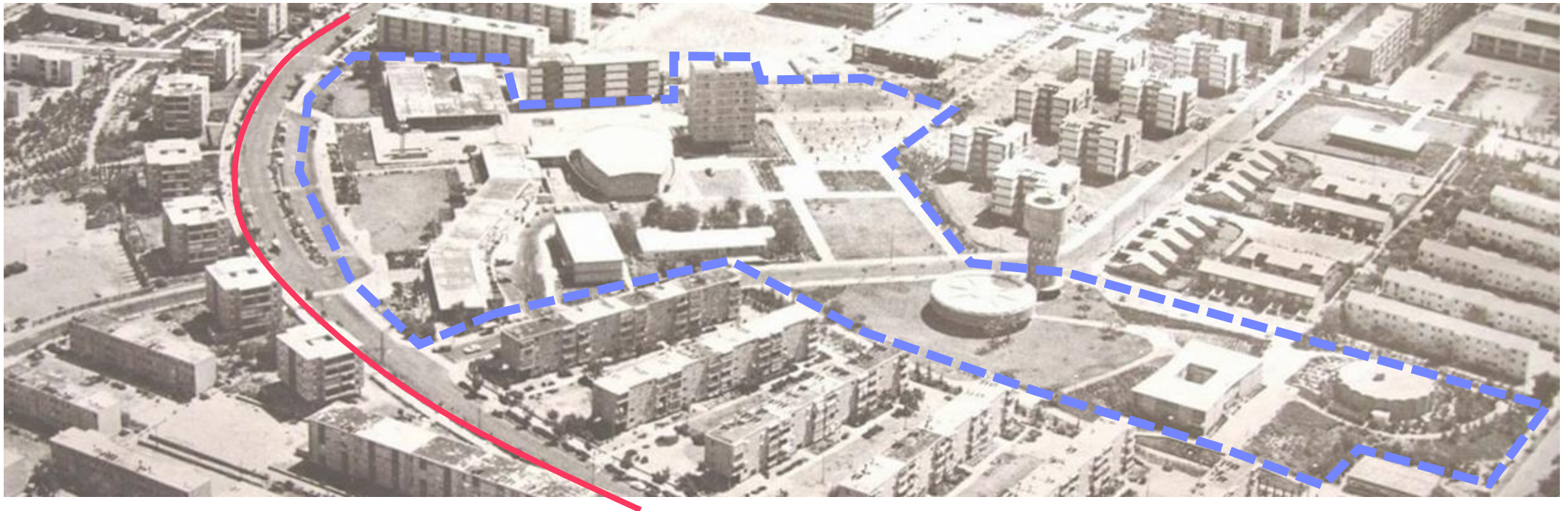
תפיסה חברתית - כלכלית

1948 – 1967

- ♦ "עם קטן מוקף אויבים"
- ♦ מעורבות מדינה גבוהה בפעילות המשק

תפיסה תכנונית

- ♦ השטחים הפתוחים כבמה ליצירת מסגרת שיתופית "השכונה והקהילה אחד הם"
- ♦ מרכז ההתרחשות בלב השכונה, התיחום כלפי חוץ

שינויים חברתיים כלכליים והפן התכנוני

תפיסה חברתית - כלכלית

1967 – 1977

- ◆ פירוק הלכידות החברתית
- ◆ הצורך להסתיר שסעים פנימיים נחלש
- ◆ פריחה כלכלית

תפיסה תכנונית

- ◆ שינויים טכנולוגיים מובילים להגדלת הדירות ולהתחלת צמצום השימוש בשטחים הפתוחים
- ◆ **תיחום ממניעים אידיאולוגיים**

שינויים חברתיים כלכליים והפן התכנוני

תפיסה חברתית - כלכלית

- ◆ מהפך במדיניות הכלכלית של השלטון
- ◆ הגברת האינדיבידואליזם

1977 ואילך

תפיסה תכנונית

- ◆ הפרטת מפעל הדיור – משיכון ציבורי למיזמי נדל"ן פרטיים
- ◆ גידור כ"סמל סטטוס" וכלי לשמירה על הון

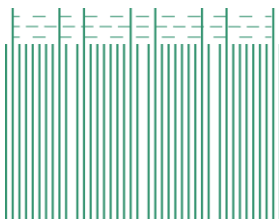
השבר של רעיון "עולם ללא גבולות"

מבוסס על רעיונות משנות ה-80-90 שהגלובליזציה תייתר את הגבולות, כשבפועל מחקרים הראו כי היא מייצרת הפרדה עצימה יותר בין הפרטי לציבורי

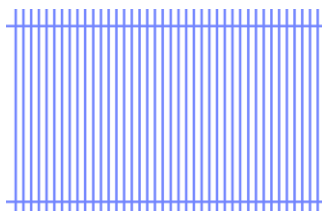
תוספת בינוי ותשתיות
מס' התושבים בישראל צפוי לגדול לכ- 15
מיליון עד שנת 2048

**גבולות המדינה ותפיסות
בטחוניות**

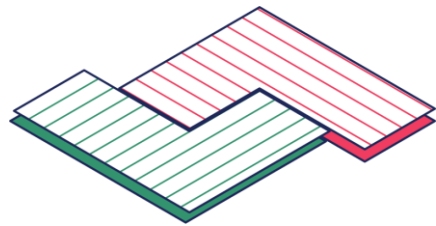

**תהליכי פריבטיזציה
חברתיים**

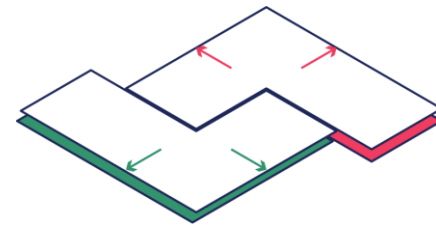
**תהליכי רגולציה ושינויים
בתקנים**

תפיסה נוקשה

גבול קבוע

BOUNDARY

קצה

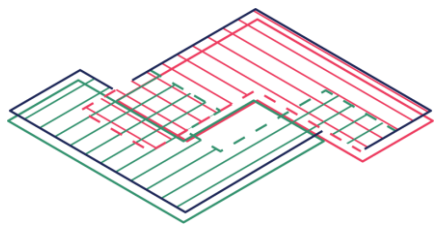
גבול

הן הרעיוני, הן המוחשי
הן המייצג קצה שאין לחרוג ממנו והן המייצג
נקודת מפגש (או קונפליקט)

היסטוריה

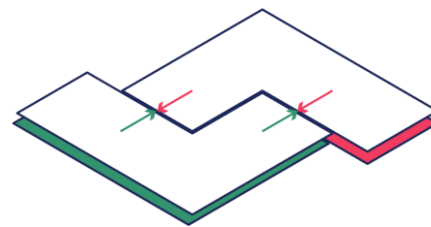
תפיסה רכה

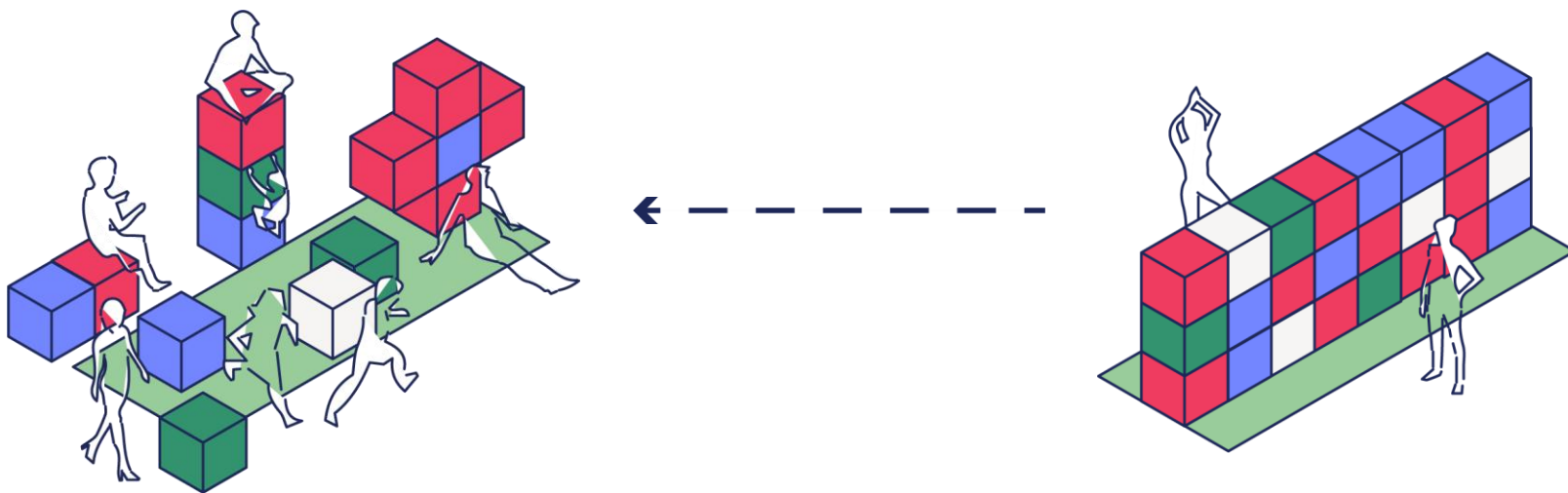
שימוש פוליטי וגמיש בגבולות

BORDER

נקודת מפגש

ממחסום לממשק

מהפרדה לחיבור – מקו למרחב

לעתים מה שנתפס כ"גדר" הוא רק ביטוי פיזי ליחסי גבול עמוקים יותר – של פחד, של שליטה, של ניתוק בין מוסד לקהילה. לעומת זאת, גבול יכול להפוך לאזור חי, תוסס, פתוח – בלי להוריד בהכרח את הגדר עצמה, אלא על ידי יצירת מרחב ביניים מזמין ומגיב.

סביבת מחקר

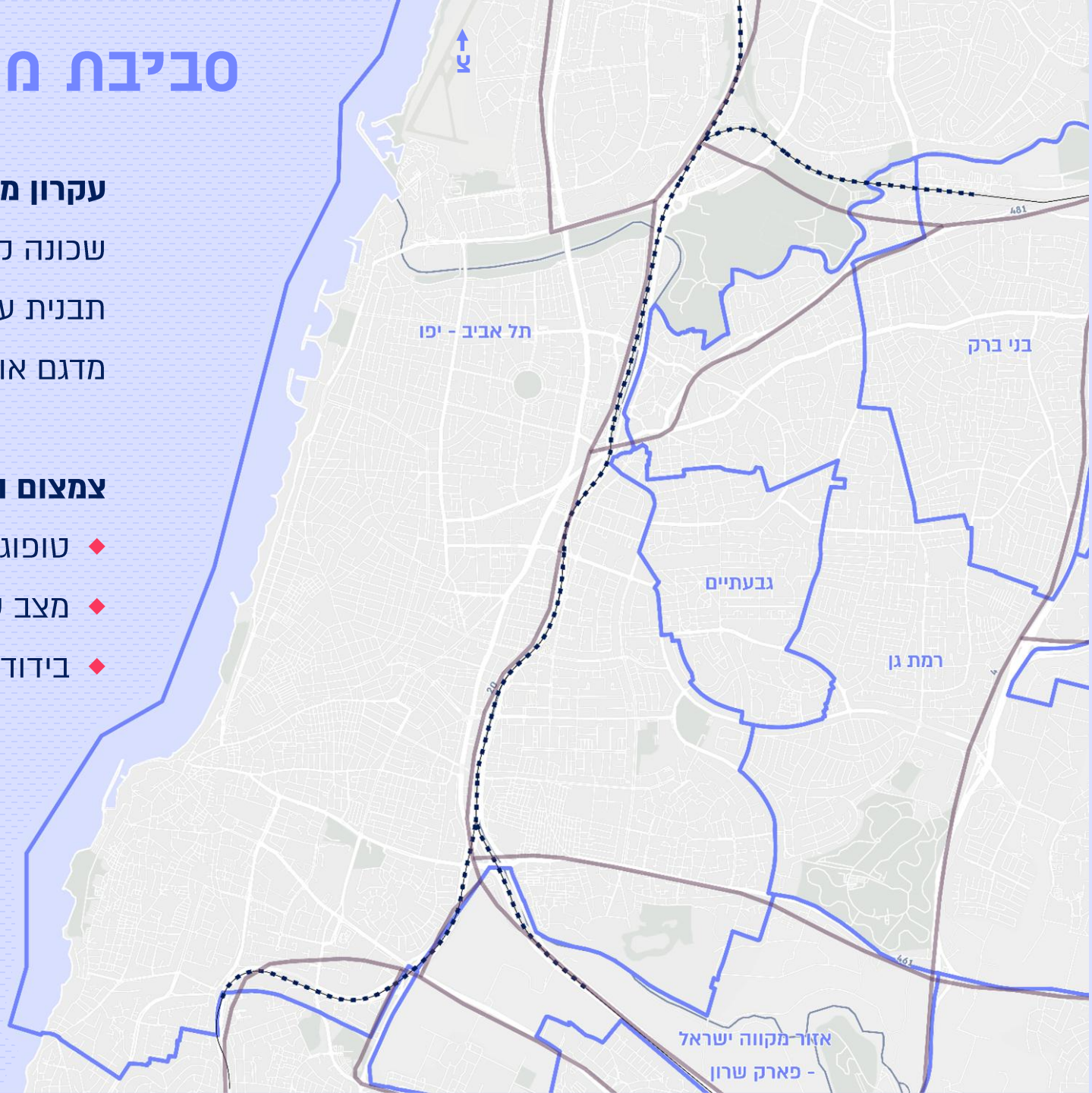
עקרון מנחה: בידוד משתנים

- שכונה קיימת
- תבנית עירונית נפוצה
- מדגם אוכלוסייה מייצג

צמצום השפעות חיצוניות

- ♦ טופוגרפיה קיצונית
- ♦ מצב סוציו אקונומי (גבוהה או נמוך במיוחד)
- ♦ בידוד או ריחוק גיאוגרפי

- גבול מוניציפלי
- מסילת רכבת
- דרך ראשית

מקרה בוחן – יד אליהו

מיקום

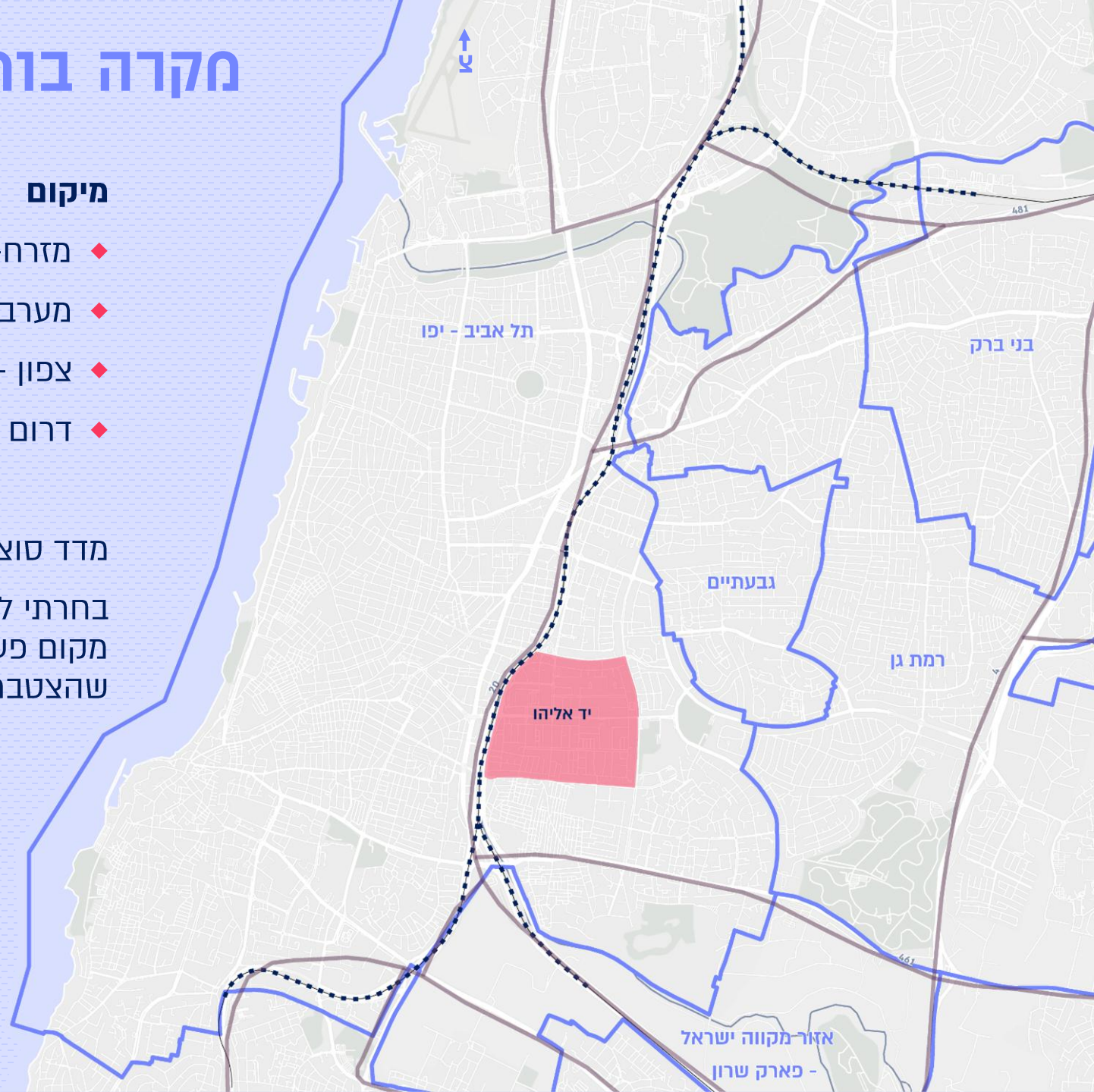
- ♦ מזרח- ממוקמת בסמוך לגבעתיים ורמת גן
- ♦ מערב- צמודה לנחל איילון ולשכונות מונטיפיורי ונוה שאנן
- ♦ צפון - שכונת ביצרון ומתחם רכבת השלום
- ♦ דרום – שכונת התקווה

מדד סוציו אקונומי 4/10*

בחרתי לפעול בשכונה קיימת המייצגת מקרה נפוץ בארצנו.
מקום פעיל שמאפשר למידה מהשטח, ובחינת מורכבויות
שהצטברו.

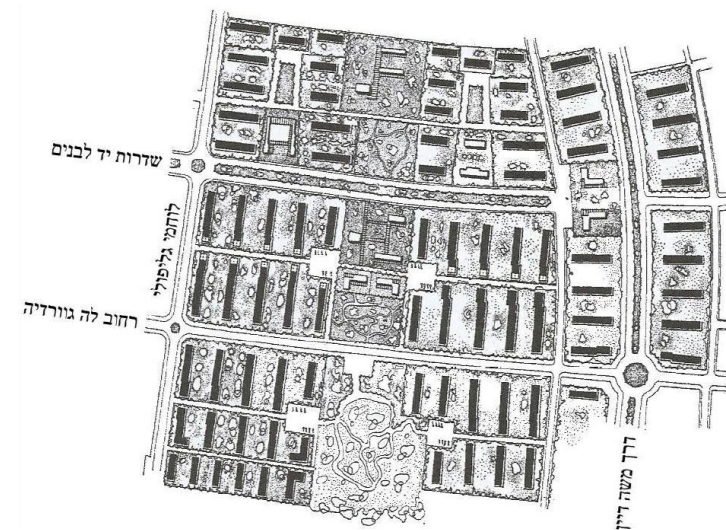
- גבול מוניציפלי
- מסילת רכבת
- דרך ראשית
- שכונת יד אליהו

* ממוצע ארצי – 5/10

יד אליהו, שנות ה-50, מתוך "הפרויקט הישראלי"

תוכננה בשנות ה-40 ע"י מחלקת ההנדסה של עיריית תל אביב (מהנדס העיר – יעקב בן סירה)

"אימוץ מרכיבי הצילנבאו הגרמני (תא, בלוק, שורה) והתאמתם לסביבה המקומית – תא השיכון, קיהול יחידות יחד, איתור מיקום וכמות של מקומות לפעילות חברתית ותרבותית". (יעקב בן סירה, 1954)

מקור: אדר' דוד אדרעי, השכ"פ כמרחב משותף

צילום: יעקב רוזנר, ארכיון קק"ל

מקור: אדרי' ערן טמיר טאויל, שימור ביד אליהו

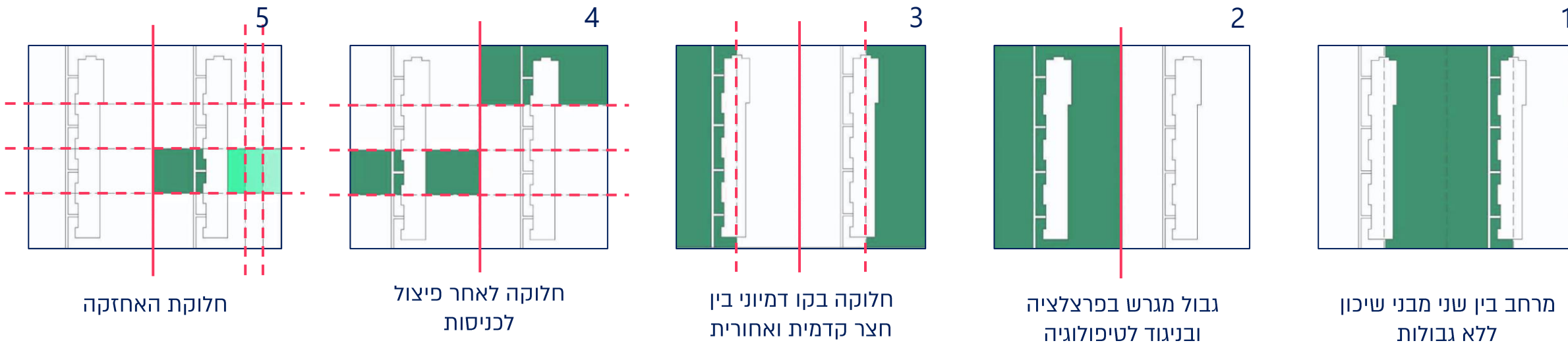
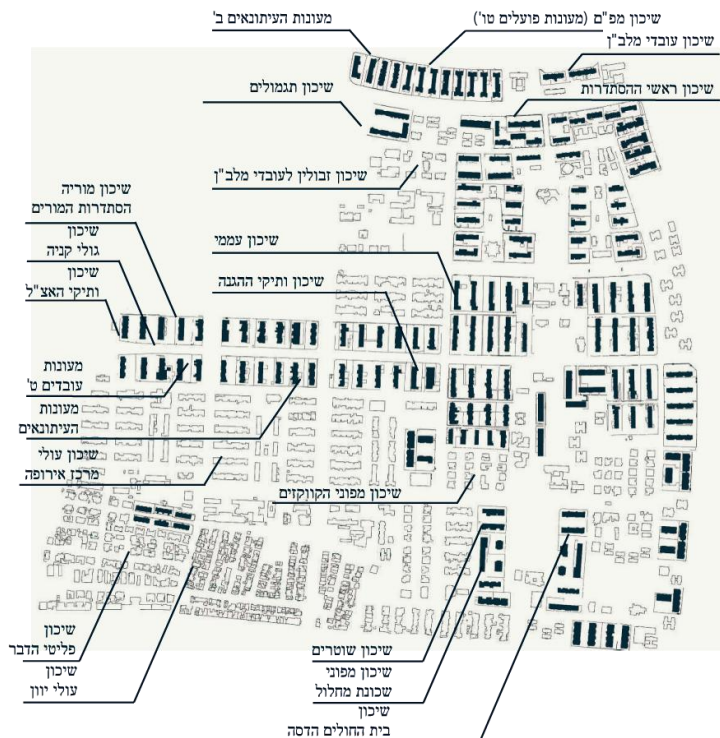
יד אליהו

תהליכי תיחום

שיכונים לסקטורים שונים, התפרקות האגודות

+

פרצלציה שייצרה חוסר תאימות בין התכנון המקורי והתכנון הסטטוטורי

מקור: אדר' דוד אדרעי, השפ"כ כמרחב משותף

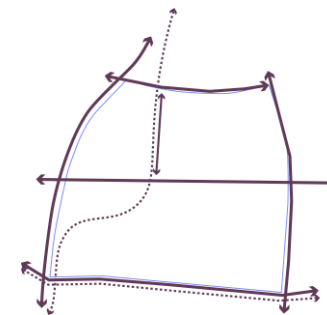
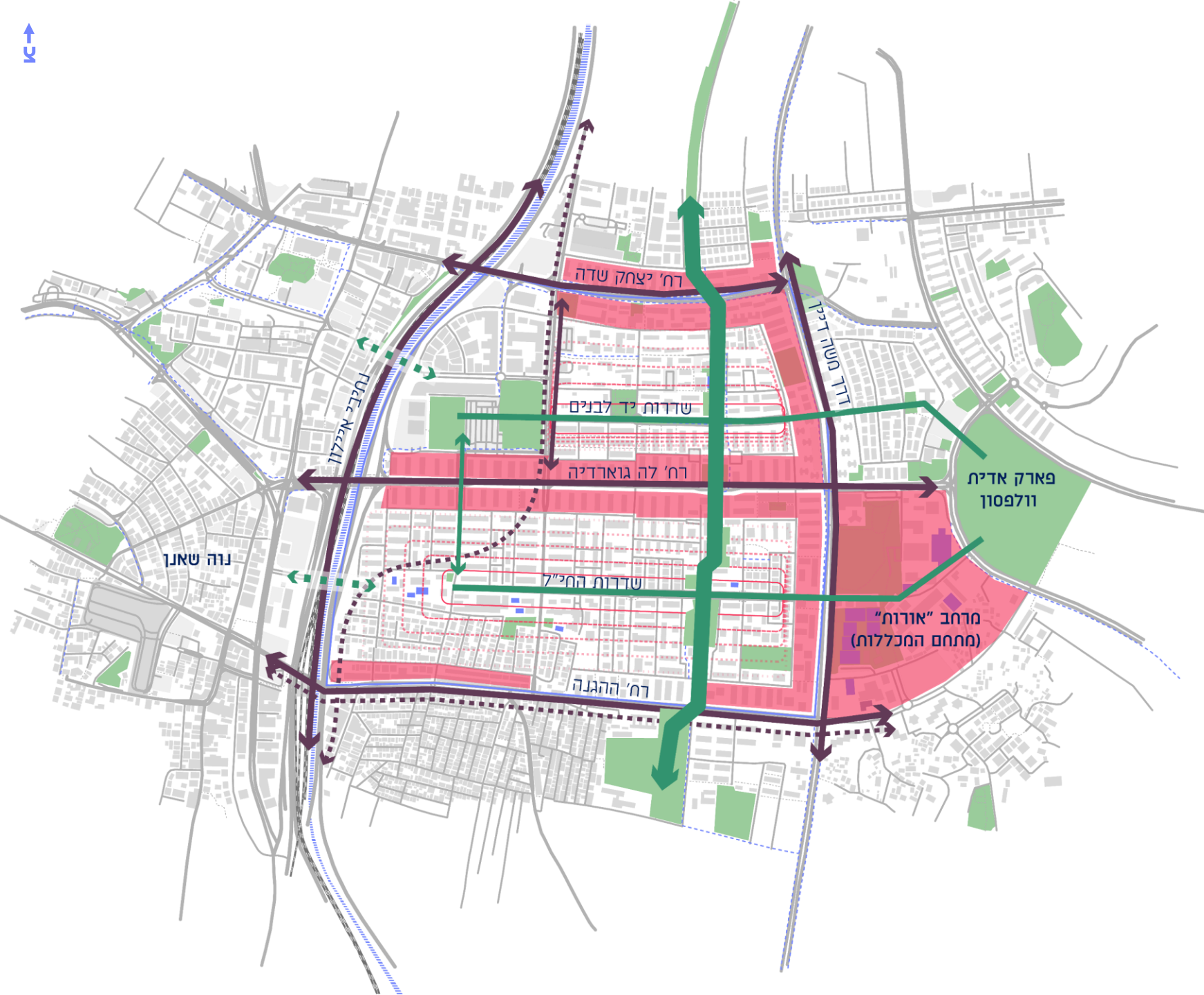

צילום: תומר אפלבוים

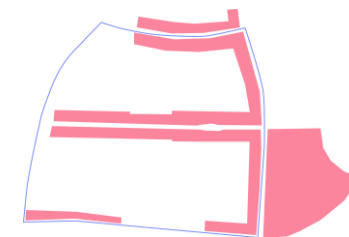

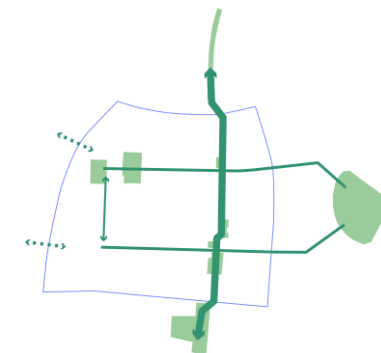
אזור מגורים בבניה נמוכה	אזור מגורים בבניה עירונית נמוכה	אזור מגורים בבניה עירונית	אזור מגורים בבניה רבת קומות	אזור תעסוקה מקומי	אזור תעסוקה עירוני	אזור תעסוקה מטרופוליני	ציר ירוק עירוני	רחוב עירוני

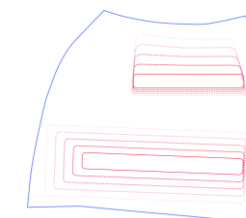
תחבורה

התחדשות עירונית

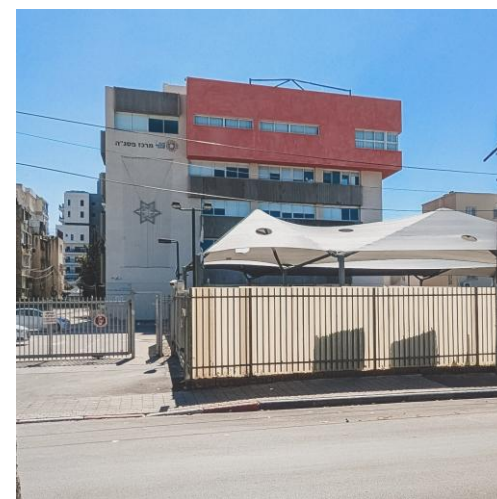
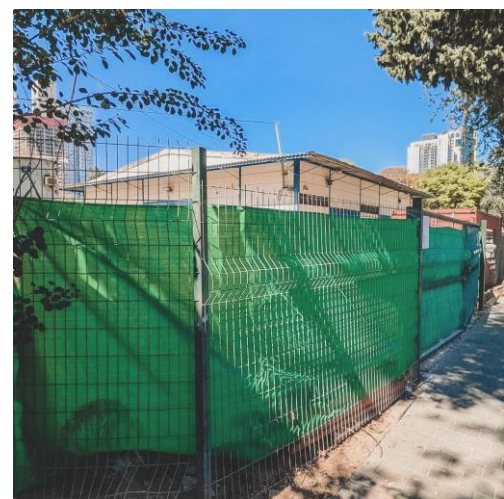

רשת ירוקה

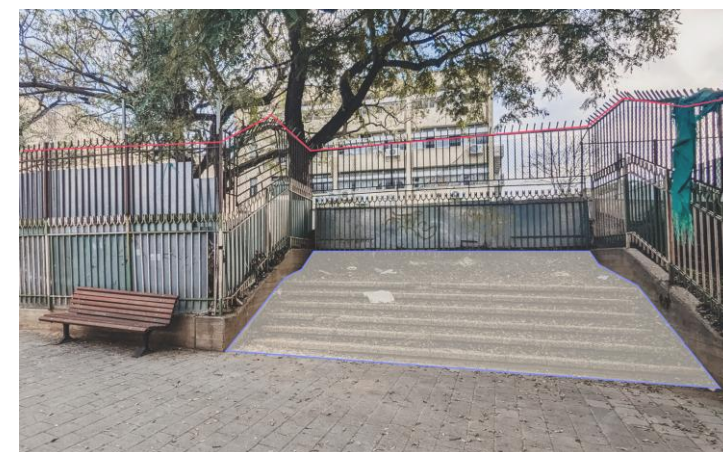

ליבה שכונתית

חוספות

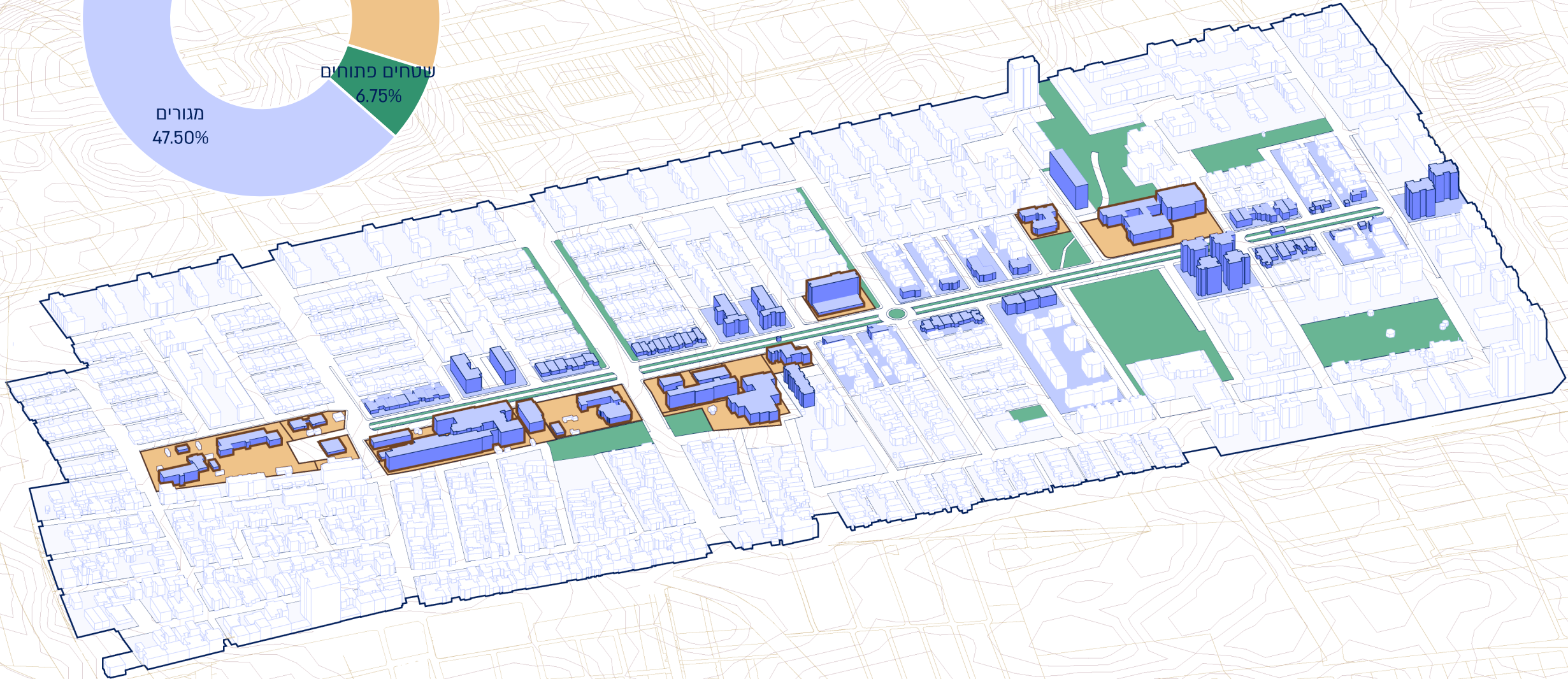
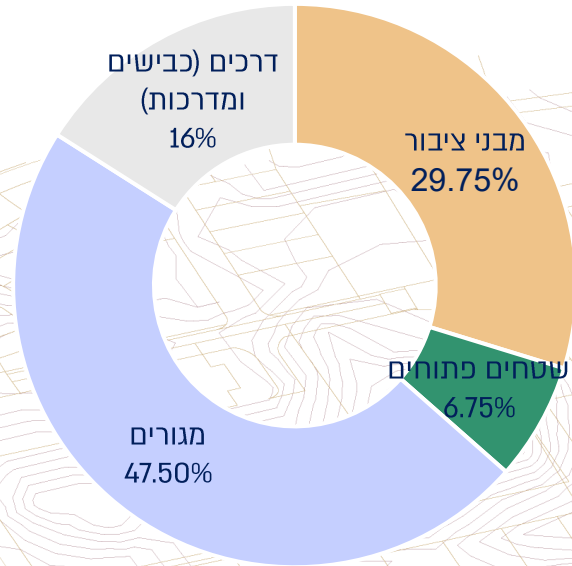

"גדר כפולה"
ומרחבים כלואים

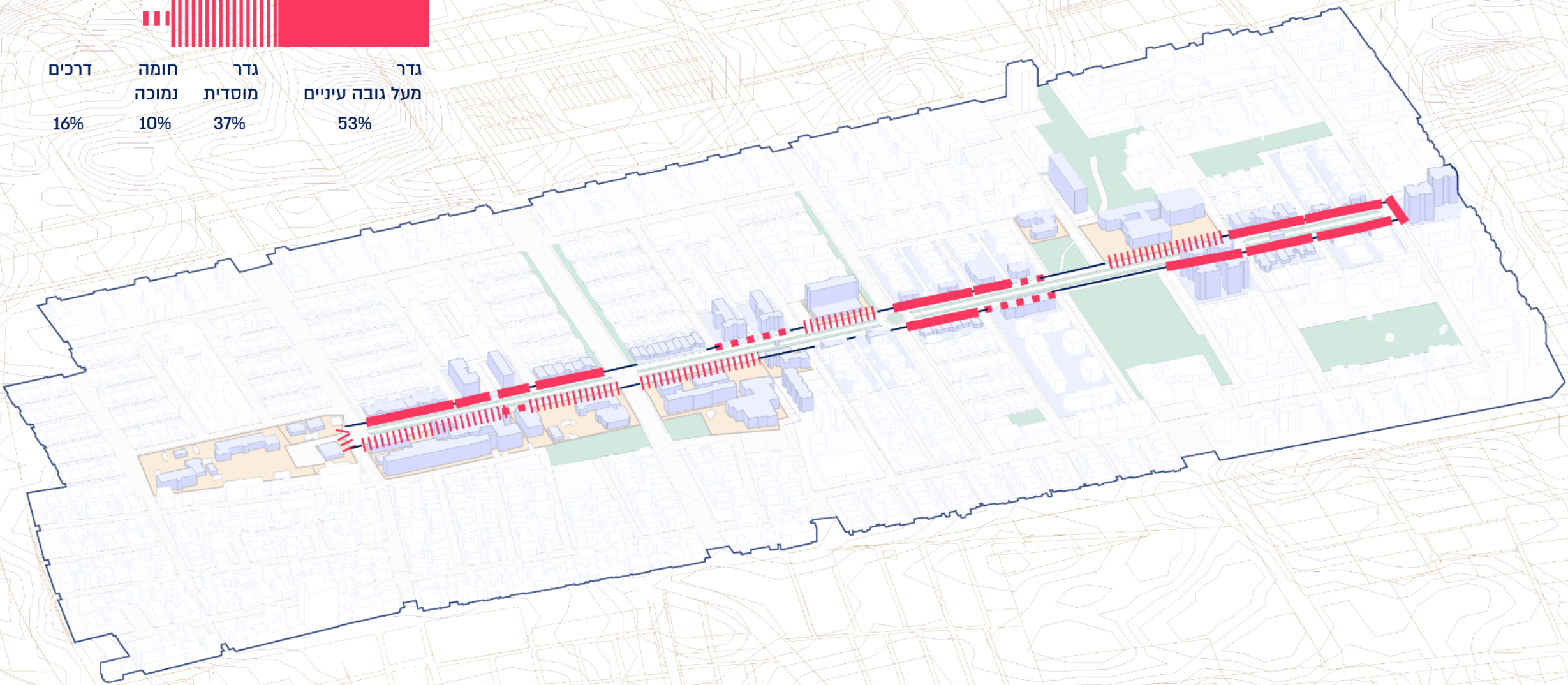
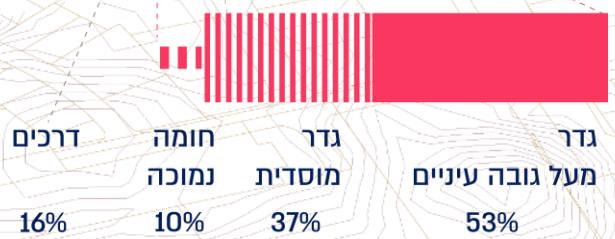
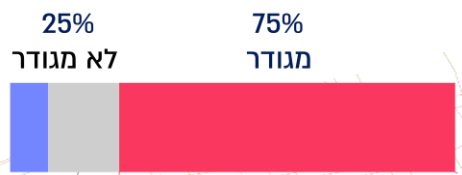

גדר כיוצרת
זהות

ייעודי קרקע

גידור בשדורה

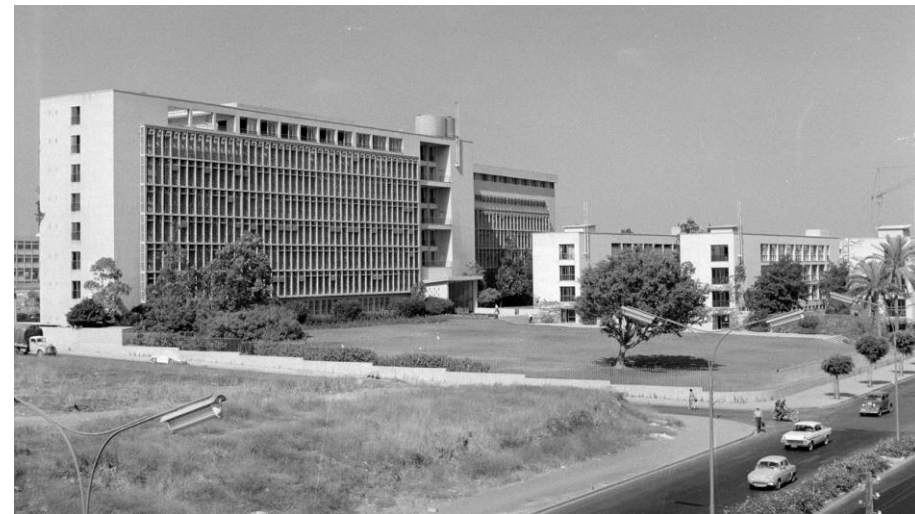
מגמת פתיחה לציבור

קרית חינוך, גליל ים

והיום

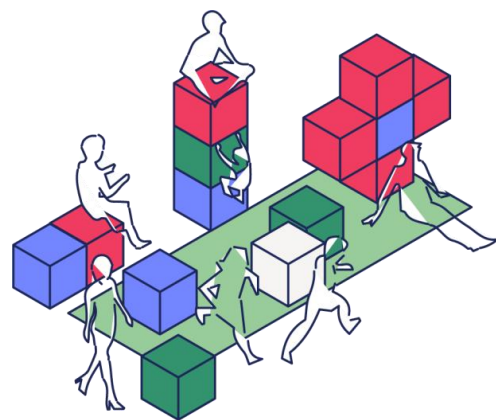

אז

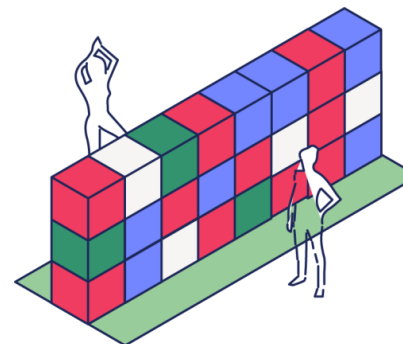
בית הועד הפועל של ההסתדרות, תל אביב

איך יכולה להיראות נקודת המפגש עם המרחב הציבורי?

אני מעוניינת לראות בתיחום והגידור חלק מהותי מן הנוף העירוני, להבין אותו הן מתוך השימוש התפקודי שלו והן מתוך הפוטנציאל האסתטי והחברתי שלו כמרכיב במערך המחולל שינוי בקנה מידה שכונתי ואף עירוני.

למחשק

מחסום

שיטת עבודה

התמקדות בפונקציות ציבוריות

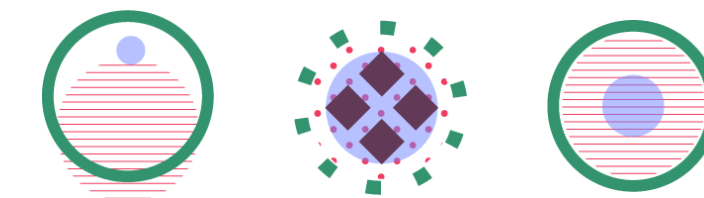
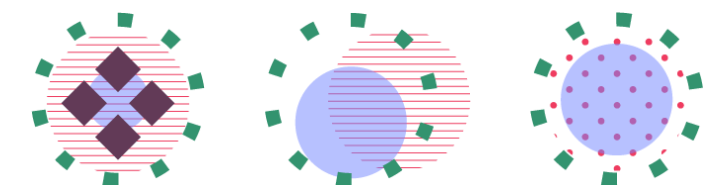
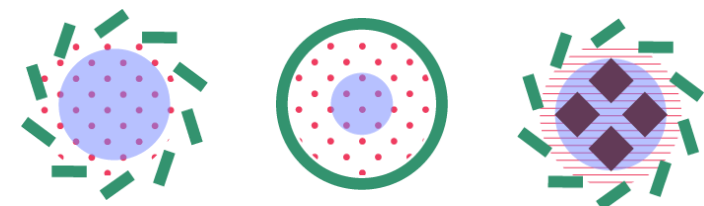
יצירת קריטריונים לבחינה של כל

מוסד

כשהמטרה לשלב בין קריטריונים מדידים לבין

זיהוי מאפיינים כיזיים וערכיים ספציפיים

מיתרגם לסט ייחודי של עקרונות עיצוביים

דמת ביטחון

מגודר - כתוח

סגירה "הרמטית" — נדרשת גדר / תיחום, מיעוט כניסות

כניסה מבוקרת / כתוח לסירוגין — תיחום דינאמי / אינטרקטיבי

כתוח / כתוח עם איזורים ייעודיים מופרדים — טשטוש גבולות / ריבוי נקודות כניסה

שעות פעילות

פעילות בקו המפגש - הזמנה לכניסה

פעילות בקו המפגש

הזמנה לכניסה

פעיל בשעות היום

פעיל בשעות הערב

לא פעיל בסוף השבוע

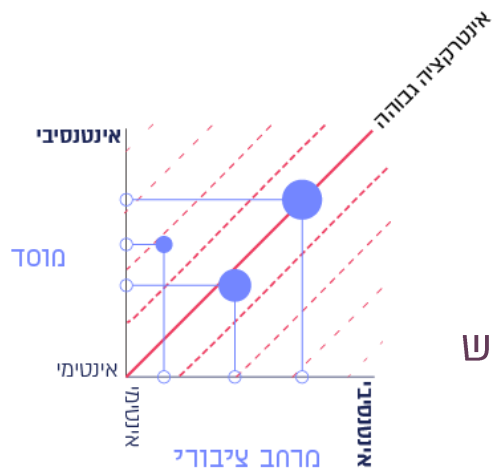
פעיל בסוף השבוע

פעיל ברוב שעות השבוע

הקשר עירוני

תנועה ופרטיות - שהיה ופעילות

תנועה ופרטיות — שהיה ופעילות

ערכים ייחודיים

שיקוף הערך בעיצוב המפגש

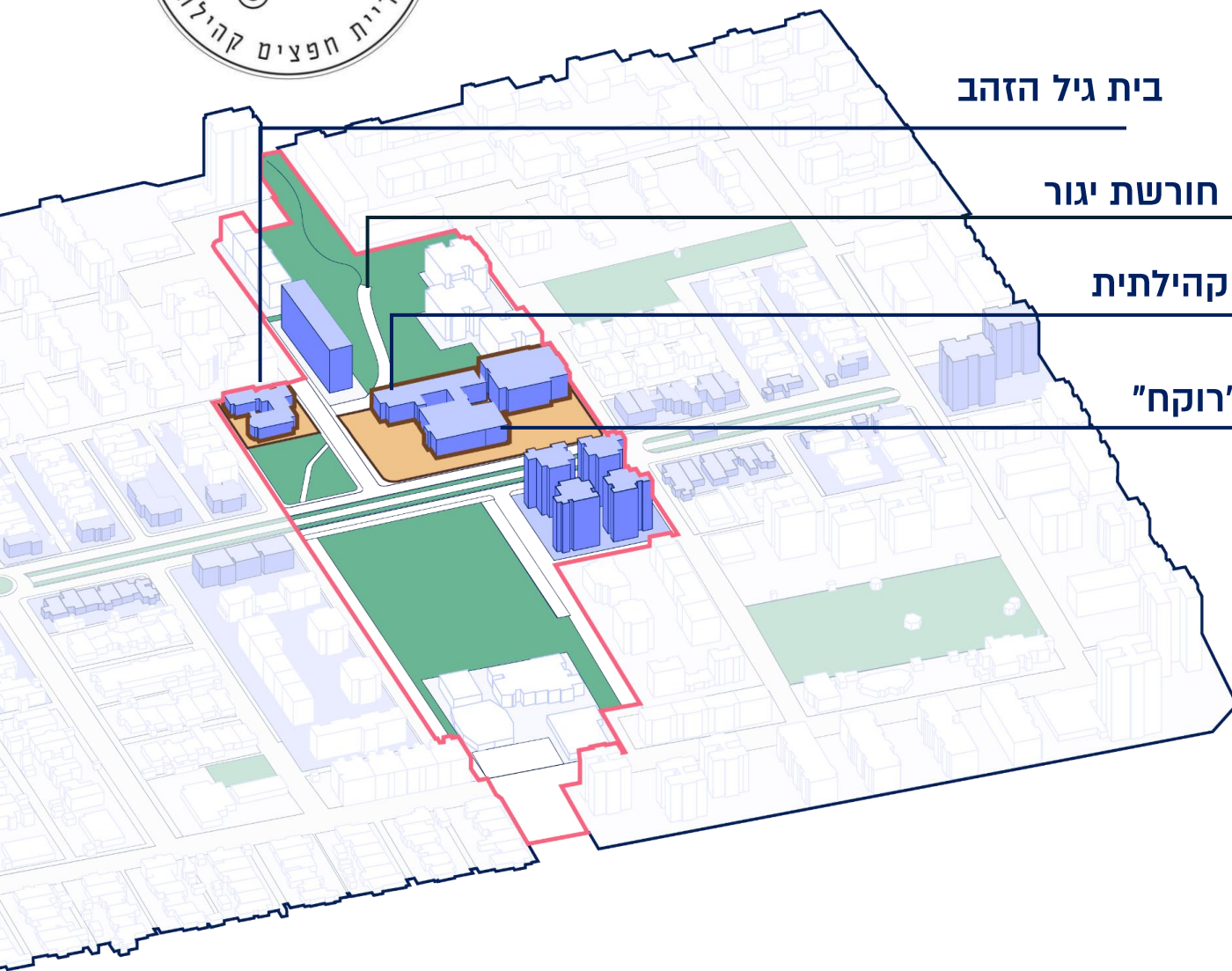

שילוב מאפיינים ייחודיים

ניתוח מאפייני מוסדות סביב השדרה

בית הספר "דוקח" ו"המחסן של אליהו"

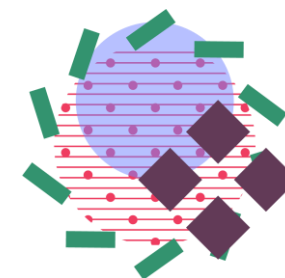

בית גיל הזהב

חורשת יגור

ספריית ציוד קהילתית

בית-ספר "דוקח"

פעילות בקו הממשק

הזמנה לגשת

תיחום דינאמי / אינטרקטיבי

מידת אינטרקציה גבוהה עם
המרחב הציבורי

ערך אקולוגי/חינוכי ירוק

מתחם מוסדות מעורב

סיירת לביטחון עירוני

מתחם גני ילדים יח"ד

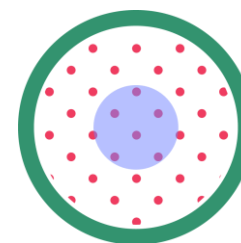
תיכון בנות
לאומנויות ומדעים

מרכז פסג"ה
להכשרת מורים

מתחם מוסדות מעורב

סיירת לביטחון עירוני

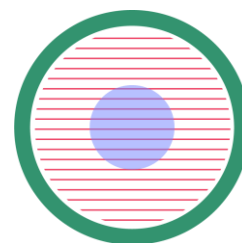

הזמנה לגשת

נדרשת גדר / תיחום

מידת אינטרקציה בינונית -
נמוכה

מתחם גני ילדים יח"ד

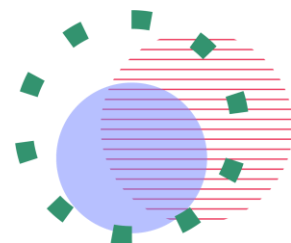

פעילות בקו המפגש

נדרשת גדר / תיחום

מידת אינטרקציה בינונית -
נמוכה

מרכז פסג"ה להכשרת מורים

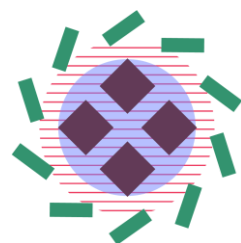

פעילות בקו המפגש

טשטוש גבולות /
ריבוי נקודות כניסה

בקרבת מוסדות נוספים

תיכון בנות לאמנויות ומדעים

פעילות בקו המפגש

תיחום דינאמי / אינטרקטיבי

בקרבת מוסדות נוספים

ערך לימודי/מחקרי

מוצע

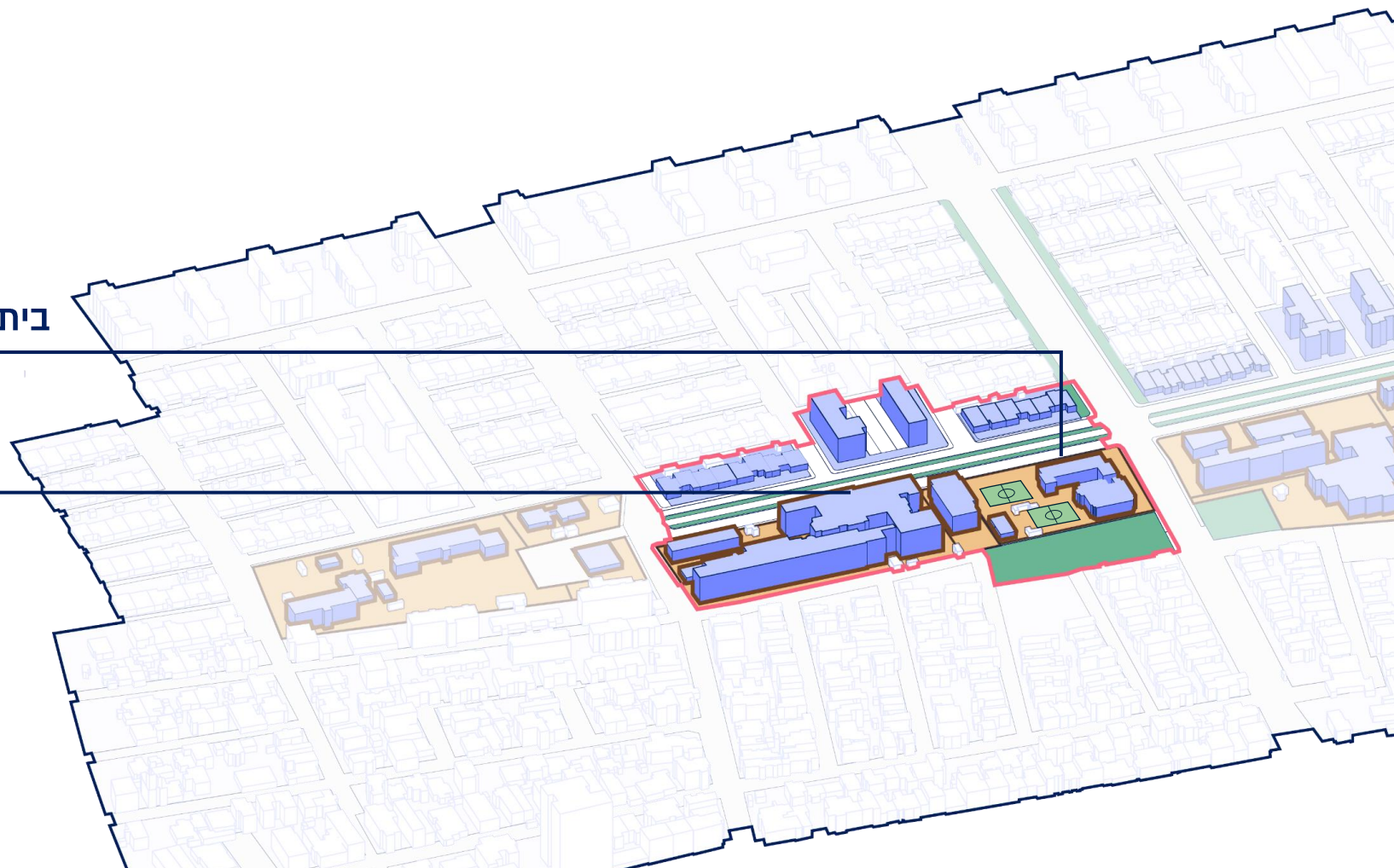
קיים

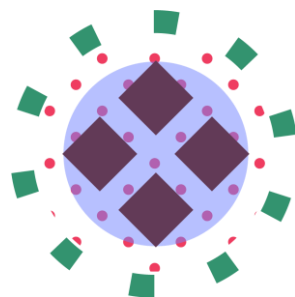
בית חולים שיקומי רעות , בית הספר "מודיעים"

בית ספר "מודיעים"

בית חולים שיקומי רעות

בית חולים שיקומי רעות

הזמנה לגשת

טשטוש גבולות / ריבוי כניסות

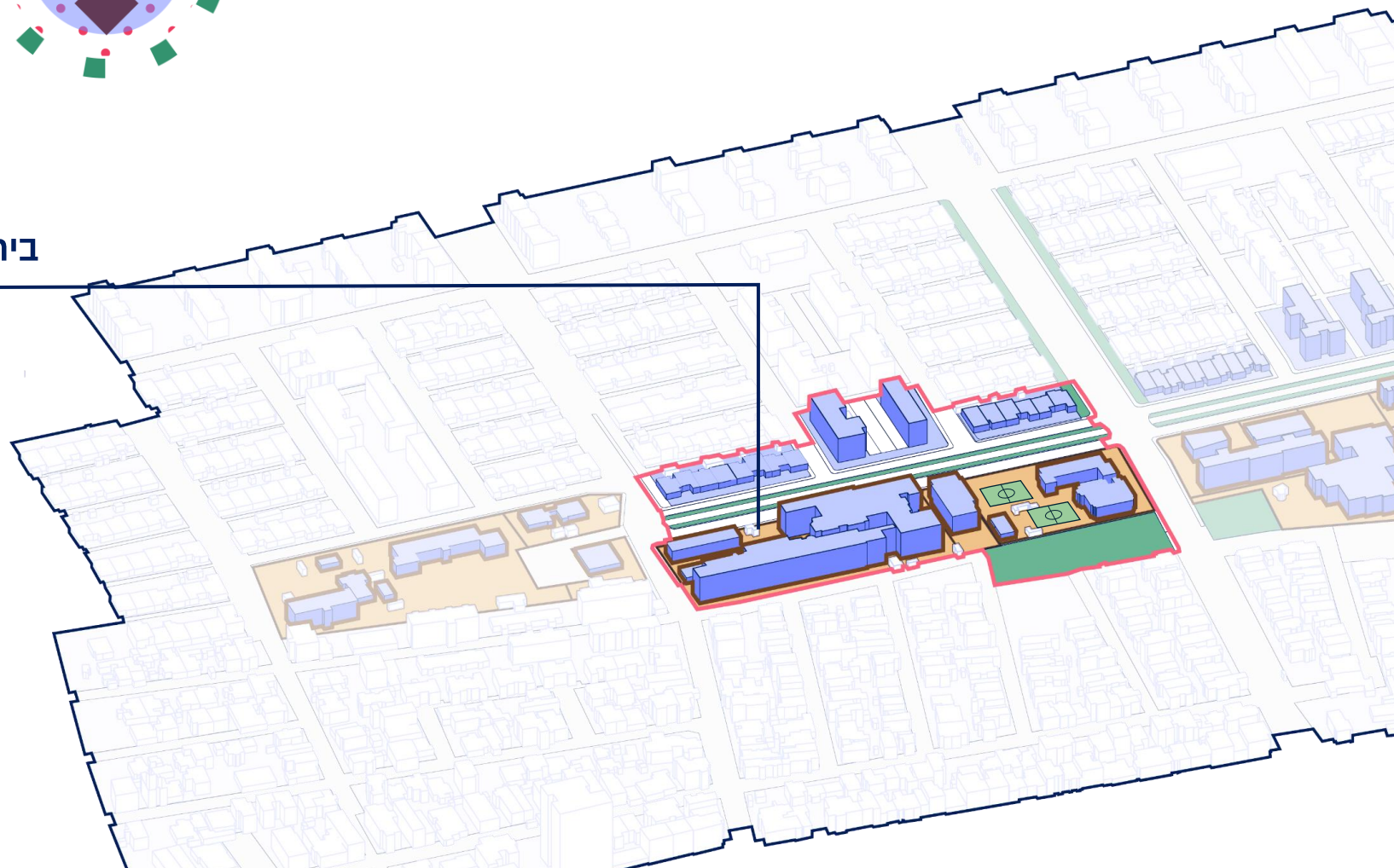
מידת אינטרקציה גבוהה עם המרחב
הציבורי

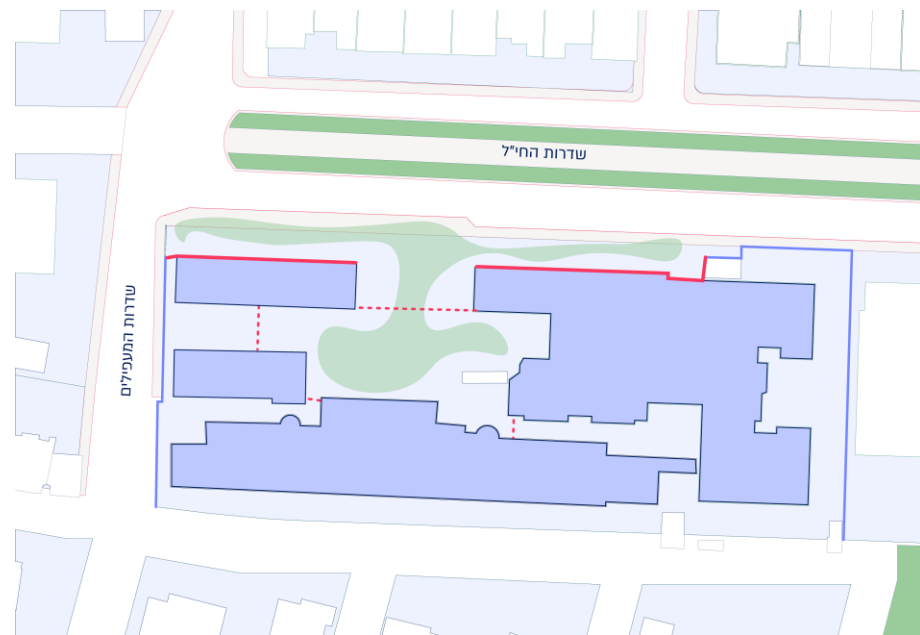
זהות תרבותית / קהילתית + מרכז

בית חולים שיקומי רעות

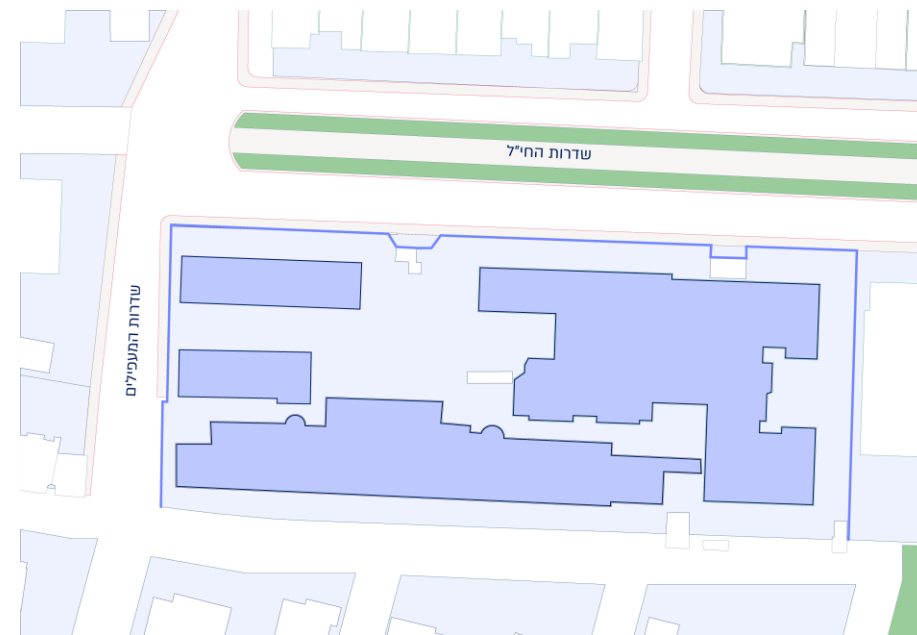

צילום: יורם גונן

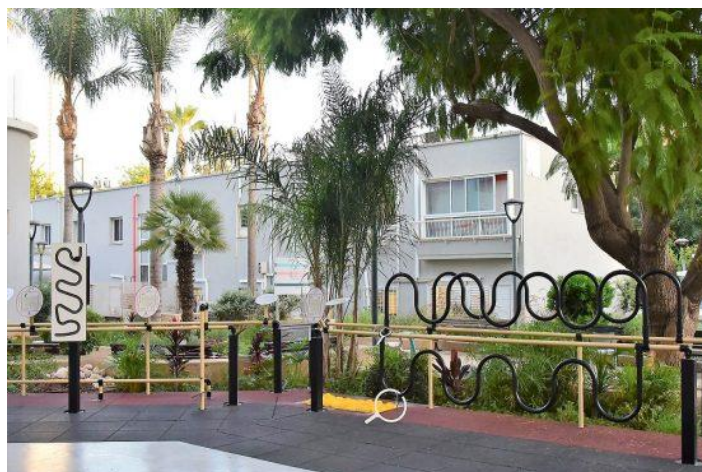

מוצע

קיים

גינה שיקומית ברחבת הכניסה

מקור: בית החולים השיקומי רעות

גינה טיפולית על גג בניין בית החולים

מקור: בית החולים השיקומי רעות

חצר בית החולים

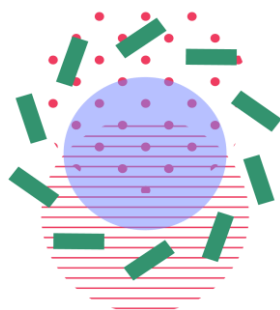
בית הספר "מודיעים"

פעילות בקו המפגש

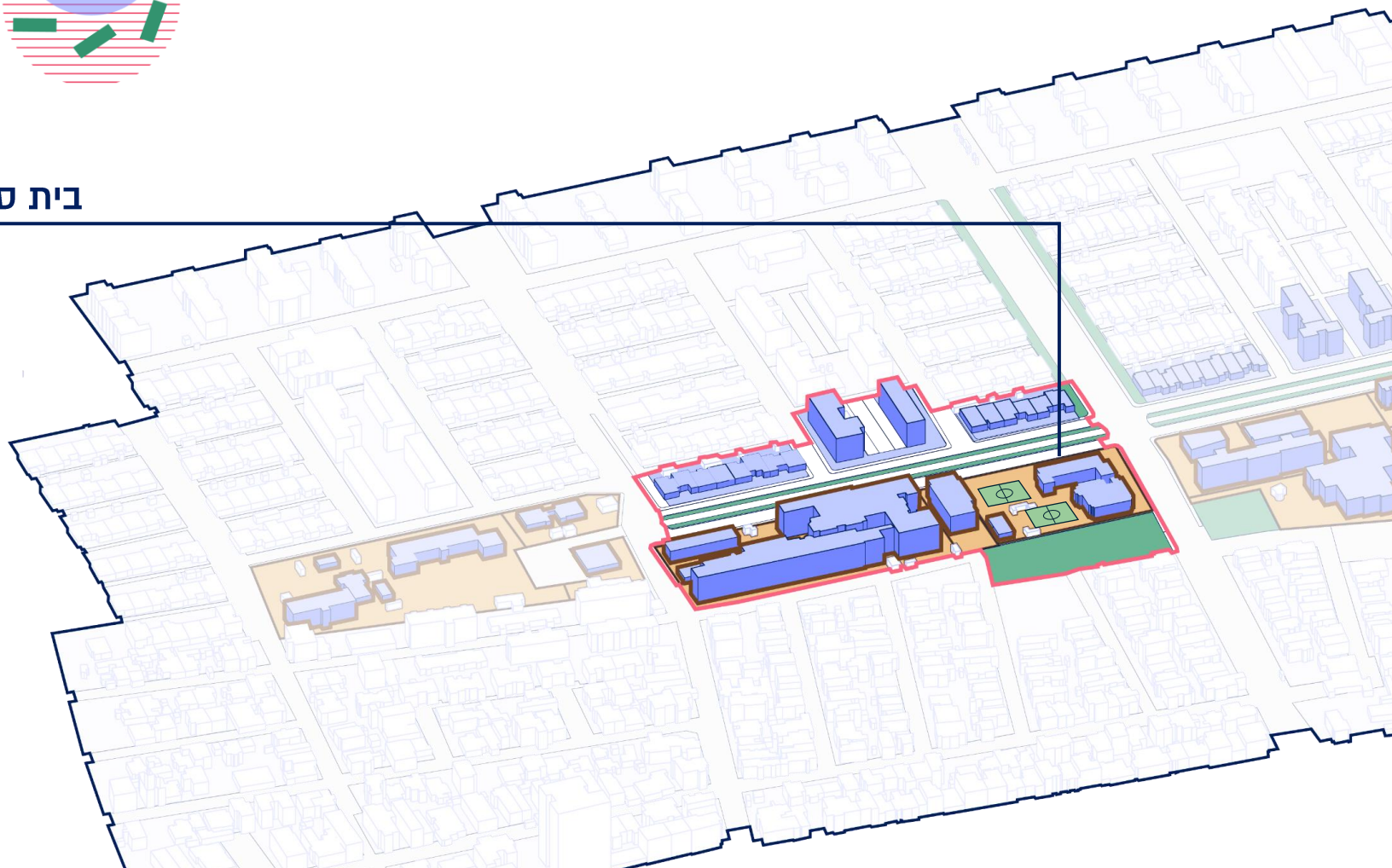
הזמנה לגשת

תיחום דינאמי / אינטרקטיבי

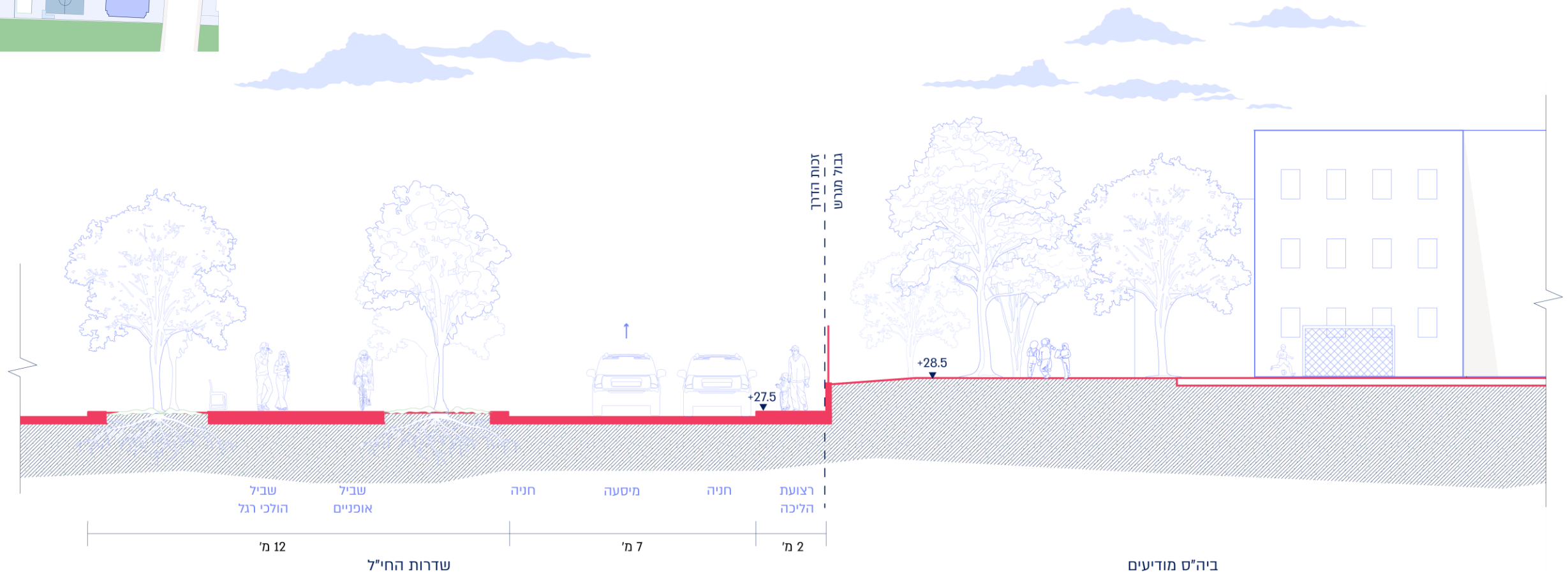
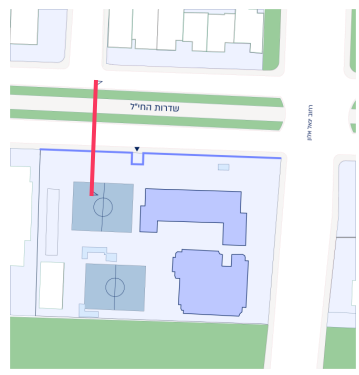
מידת אינטרקציה גבוהה עם
המרחב הציבורי

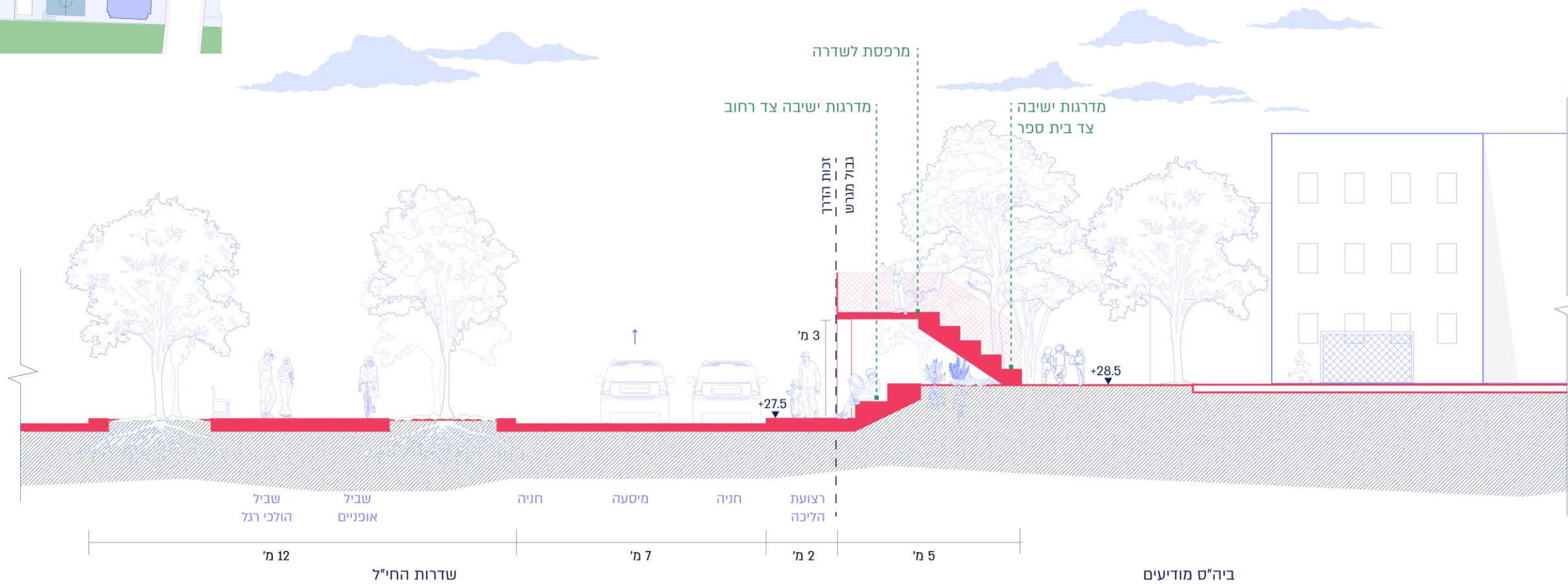

בית ספר "מודיעים"

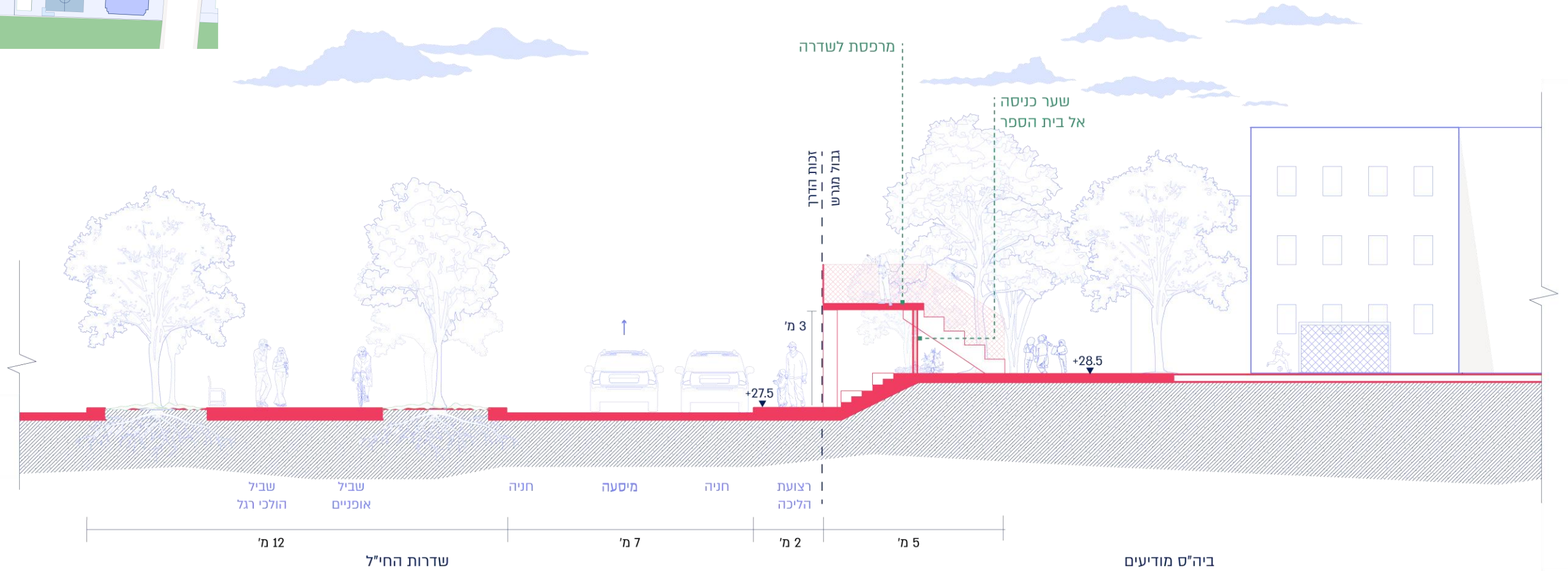
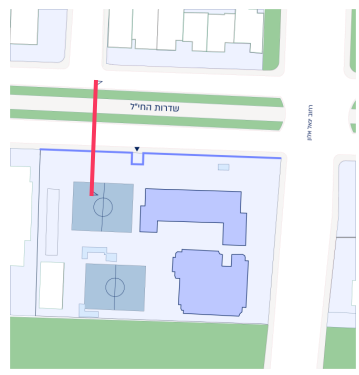

חתך מצב קיים

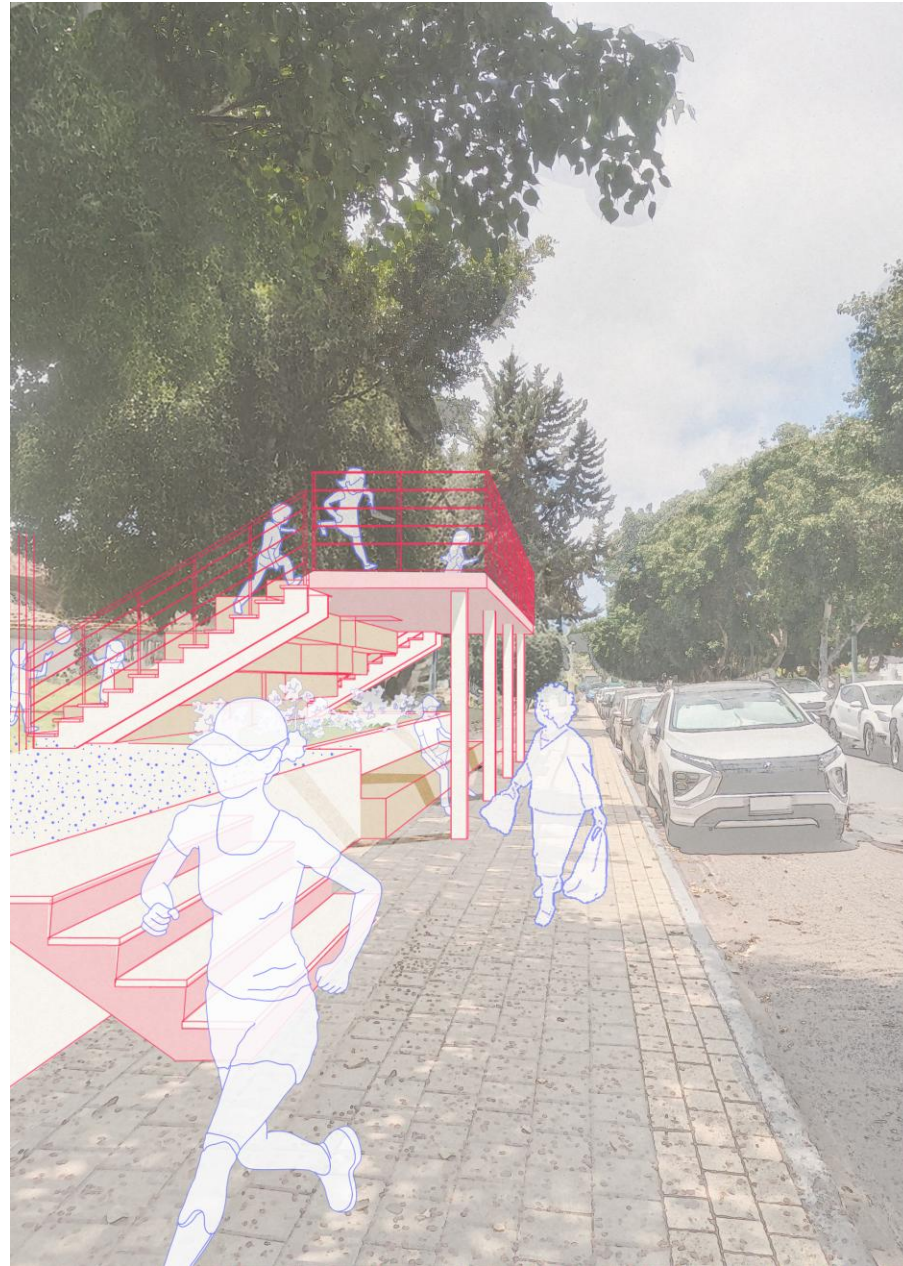

חתך מצב מוצע - כניסה

הזכות לעיר | THE RIGHT TO THE CITY

"העיר היא נסיונו המוצלח ביותר של האדם לעצב מחדש את העולם בו הוא חי כך שידמה ככל האפשר למשאלת ליבו. ואולם, אם העיר היא העולם שברא האדם, זהו העולם שבו נגזר עליו לחיות. אם כך, בעקיפין וללא הבנה ברורה של טיב המשימה, בעצבו את העיר, עיצב האדם מחדש את עצמו."
"השאלה איזו מין עיר אנחנו רוצים אינה ניתנת להפרדה מסוג הקשרים החברתיים, הקשר לטבע, סגנון החיים, הטכנולוגיות והערכים האסתטיים, שאותם אנו מבקשים..."

**הזכות לעיר היא הרבה יותר מחירות הפרט לנגישות אל המשאבים העירוניים:
זוהי הזכות לשנות את עצמנו באמצעות שינוי העיר."**